

بیانیه به مناسبت چهلمین روز درگذشت زنده‌یاد مهندس مهدی بازرگان

چهل روز از وفات رادمرد بزرگ تاریخ معاصر ایران، مسلمان اندیشمند و صاحب رأی، مروج بزرگ اسلام و مفسر قرآن، سیاستمدار با ایمان و راستگو، مسلمان متعهد و مصلح بزرگ اجتماعی عصر ما، مهندس مهدی بازرگان گذشت و ما همچنان در دریایی از اندوه و تألم و تأثر فرو مانده‌ایم و ملت ایران خاطره این مبارز دلسوز و مجاهد نستوه را هرگز از یاد نخواهد برد.

مهندس مهدی بازرگان که عمر طولانی و پربرکتش منشاء خیر و خدمت و حرکت بود، طی بیش از ۸۰ سال زندگی مجاهدانه و پر بار خود، از طریق اندیشه‌گری و تراوشهای قلمی و بیانی به نشر حقایق اسلام و رشد اندیشه دینی و سیاسی معاصر کمک مؤثری کرد و قشر عظیمی از جوانان دانشجوی و غیردانشجو را از ورطه بی‌ایمانی، ماده‌گرایی، انحرافات ناخواسته و دامهایی که همه جا بر سر راهشان گسترده بودند به واقع نجات داد و با تکیه بر علم و ایمان و خرافه‌زدایی از دین، موضعگیریهای نادرست اقشار مختلف را نسبت به مذهب و اعتقاد و ایمان دینی به کلی اصلاح کرد و آن را در راه صواب و صلاح هدایت نمود. او در طول حیات خود با تحمل شدائد و فشارها و مایه‌گذاشتن از جسم و روح خود، همه‌گونه ناملازمات را به جان پذیرا شد. زندانهای طولانی را تحمل کرد، از تهدید، افتراء، تهمت و برچسب‌زنی معاندان و جاهلان نهراسید و همه وجود خود را در طبق اخلاص نهاده، در راه ایمان و اعتقاد به خدا، خدمت به مردم و اصلاح امور با تساهل و خوشروئی از همه چیز خود گذشت و چون کوه استوار و پابرجا ماند. او اسطوره مقاومت، اسوه آزادی و آزادیخواهی و نمونه حق‌طلبی و عدالت‌خواهی بود، به طوری که آوازه‌اش از مرزهای ملی و میهنی فراتر رفت و بسیاری از کشورهای اسلامی را فرا گرفت.

مهدی بازرگان در تمام عمر خود هیچگاه از گفتن و نوشتن و مبارزه نظری و عمل سیاسی و اجتماعی خسته نشد، از امر به معروف و نهی از منکر به معنای واقعی و وسیع کلمه باز نایستاد و از اقدامات عملی بجا و مناسب در هر وضع و شرایطی که به نفع ملتش و در راستای اعتقاد و ایمانش تشخیص می‌داد، هر چند برایش گران تمام می‌شد، فروگذاری نکرد.

راهی که مهندس بازرگان در طول بیش از نیم قرن فعالیت‌های علمی، اجتماعی و سیاسی طی کرد و شیوه‌ها و روشهایی را که به کار گرفت و ترویج کرد، تا آن حد عالمانه، دقیق، سالم و همراه با ایمان و اعتقاد راسخ بود که در دراز مدت، نظر اکثر گروه‌ها را به خود جلب کرده، جناح‌های مختلف را بر سر شیوه‌های مبارزه برای احقاق حقوق مردم و تحقق شعارهای آزادی و حاکمیت قانون به وفاقی آشکار و ضمنی سوق داد، به گونه‌ای که سرانجام دوست و دشمن، سلامت فکر و درستی راه او را مورد تأیید قرار دادند. شرکت و حضور وسیع و خودجوش و بی‌شائبه اقشار و گروه‌های مختلف مردم در تشییع پیکر پاک او و در مجالس ترحیم در تهران و قم و بزرگداشت آن مرحوم در شهرستانهای مختلف، همراه با تأثر عمیق عموم از فقدان دردناک آن مرحوم، واکنش طبیعی اما آگاهانه ملتی بوده است که به

خدمتگزاران واقعی خود ارج می‌نهد و حساب سیاستمداران صادق را از دنیامداران و سیاست‌بازان جدا می‌کند.

مهندس مهدی بازرگان «نهضت آزادی ایران» را به عنوان نخستین حزب سیاسی-اسلامی در سال ۱۳۴۰ (یعنی حدود ۳۴ سال پیش) همراه با یاران صدیق خود مرحوم آیت‌الله طالقانی، مرحوم رحیم عطائی، مرحوم عباس رادنی و دکتر یدالله سبحانی بنیانگذاری کرد و در طی این مدت، نهال آن را با جان و دل آبیاری نمود و همواره تلاش داشت که آن را از آسیب‌های سیاسی و فرهنگی، توفان حوادث، تهاجمات پیاپی و خودمحموری‌ها که تجمع‌های سیاسی و اجتماعی را در کشور ما دائماً تهدید می‌کند مصون نگاه دارد. در کوره مبارزه و تجربه‌پروراند و از آن به عنوان ابزاری مطمئن و نیرومند در پالایش محیط سیاسی، مبارزه برای جلوگیری از کجرویها و اصلاح امور به کار گیرد. او از این تریبون، همگان را از عواقب وخیم و نتایج سیاسی-فرهنگی مضر، شیوه‌هایی که با تعصب و افراط‌گرایی مملکت را در معرض خطرات و گرفتاریهای درازمدت قرار می‌داد برحذر داشت. نهضت آزادی در طول سی و چند سال فعالیت خود به عنوان سنگر دفاع از استقلال و آزادی ایران در برابر تجاوزات دولتها و مسئولان امور (چه قبل و چه بعد از انقلاب) به حقوق اساسی مردم و آزادیهای مصرح در قانون هشدار داده با میزان‌ها و معیارهای دقیق و منطقی، علمی و قرآنی، مرزها و حدود را مشخص کرده و هر نوع انحراف و تجاوز از قانون، حق و عدالت را در هر زمان و از سوی هر کس یادآور شده و بیم و هراسی به خود راه نداده است. به اعتراف دوست و دشمن و در مقیاس وسیع ملی و بین‌المللی، مهندس بازرگان و نهضت آزادی ایران، لحظه‌ای از داعیه و خواست استقرار دموکراسی اسلامی کوتاه نیامده، همواره و مصرانه خواستار آن بوده‌اند. او استبداد و خودکامگی را یکی از موانع اصلی بلکه بزرگترین مانع رشد انسان و توسعه و شکوفائی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور می‌دانست. او به حق معتقد بود که تا زمانی که جامعه ما نتواند یک محیط باز و سالم سیاسی با امکان تضارب افکار، انتقاد و امر به معروف را به وجود آورد و مشارکت واقعی عموم را در حل مسائل و مشکلات به دست خود آنها جلب نکند، قادر به رشد و توسعه واقعی در ابعاد گوناگون نخواهد بود.

در این بیانیه، ما نخست به شرح احوال و خطوط عمده فعالیتها و تلاشهای مؤثر مهندس بازرگان می‌پردازیم و سپس بازتاب درگذشت و تشییع پیکر آن شادروان را در رسانه‌های جمعی داخلی و جهانی به اختصار بیان می‌کنیم، باشد که شمه‌ای از ارزش والا و جایگاه رفیع او را به هنگام درگذشتش منتشر کند.

شرح حال و فعالیت‌های اجتماعی-سیاسی مهندس بازرگان

- تولد در سال ۱۲۸۶ شمسی در تهران
- گذراندن تحصیلات ابتدائی در مدرسه سلطانیه و تحصیلات متوسطه در دارالمعلمین مرکزی
- اعزام به فرانسه برای ادامه تحصیل (۱۳۰۶) به همراه شاگردان ممتاز
- پذیرش در کنکور ورودی اکول سانترال پاریس و دریافت تشویق‌نامه از وزیر فرهنگ به عنوان یک دانشجوی ساعی

- پایان تحصیلات، بازگشت به ایران (۱۳۱۳) و انجام دادن خدمت وظیفه
- اشتغال به کار به عنوان دانشیار دانشکده فنی دانشگاه تهران (۱۳۱۵)
- انتخاب به عنوان رئیس دانشکده فنی در دوره چهار ساله و عضویت یافتن در شورای دانشگاه تهران
- مشارکت در تشکیل انجمن‌های اسلامی دانشجویان (دانشگاه تهران) و انجام دادن سخنرانیهای مهم دینی- اخلاقی (۱۳۲۲)
- ریاست هیئت خلع ید از شرکت نفت ایران و انگلیس در جریان مبارزات ملی شدن صنعت نفت در دولت دکتر مصدق و نخستین رئیس هیئت مدیره موقت برای اداره صنعت عظیم نفت (۱۳۲۹)
- سرپرستی سازمان آب تهران و آغاز لوله‌کشی آب شهر تهران
- مخالفت علنی و اعتراض شدید به تصویب قرارداد با کنسرسیوم نفت در مجلس شورا (بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۳۲) و برکنار شدن از سمت دانشگاهی، مدیریت سازمان آب و کلیه مشاغل دولتی
- مشارکت فعالانه در تشکیل نهضت مقاومت ملی (به فاصله کوتاهی پس از کودتای ۲۸ مرداد)
- بازداشت و زندانی شدن به مدت ۸ ماه پس از کشف چاپخانه مخفی نهضت مقاومت ملی
- مشارکت در تشکیل انجمن اسلامی مهندسين (۱۳۳۶)
- مشارکت در تشکیل انجمن اسلامی معلمین به اتفاق مرحومان طالقانی، مطهری و در حدود ۱۰۰ تن دیگر
- فعالیت برای تشکیل جبهه ملی دوم و عضویت در شورای مرکزی آن (۱۳۳۹)
- تأسیس نهضت آزادی ایران در شرایط ویژه سال ۱۳۴۰ (با کادری مرکب از هسته اصلی نهضت مقاومت ملی و ائتلاف نیروهای ملی- مذهبی) به همراه آیت‌الله طالقانی، دکتر سبحانی و سایر بنیانگذاران اولیه و با تأیید آیت‌الله حاج سیدرضا زنجانی
- بازداشت مجدد در بهمن ماه ۱۳۴۰
- محاکمه شدن در دادگاه نظامی و محکوم شدن به ۱۰ سال زندان همراه با آیت‌الله طالقانی و عده‌ای از سران و فعالان نهضت آزادی ایران (۱۳۴۲)
- تبعید به برازجان به جرم فعالیت سیاسی در داخل زندان
- آزادی از زندان در سال ۱۳۴۶
- مشارکت فعالانه در تشکیل کمیسیون ایرانی دفاع از حقوق بشر (۱۳۵۶)
- انتصاب به عضویت شورای انقلاب (۱۳۵۷)
- انتصاب به نخست‌وزیری دولت موقت انقلاب اسلامی در ۱۵ بهمن ۱۳۵۷
- ریاست دولت موقت به مدت ۹ ماه و برگزاری همه‌پرسی برای تغییر نظام و انتخابات مجلس بررسی پیش‌نویس قانون اساسی
- استعفا از دولت موقت (به همراه اعضای هیئت وزیران) و ادامه عضویت در شورای انقلاب
- انتخاب به نمایندگی مردم تهران در مجلس شورا و رهبری جناح اقلیت در مجلس (۱۳۵۹-۱۳۶۳)
- نگارش مقالات متعدد در روزنامه میزان علیه مواضعی که آن را "آفات انقلاب" می‌نامید، در جهت اصلاح مشی سیاسی و فرهنگی جامعه
- فعالیت مستمر در نهضت آزادی ایران به سمت دبیرکل و ریاست شورای مرکزی

- نوشتن نامه‌های متعدد خصوصی یا سرگشاده به مقامات مملکتی و مخالفت با انحراف از آرمانهای انقلاب، انحصارگری و عدم رعایت آزادی و قانون
- شرکت فعالانه در تأسیس جمعیت دفاع از آزادی و حاکمیت ملت ایران به اتفاق نیروهای ملی و مذهبی

فعالیت‌های فکری و علمی

فعالیت‌های شدید سیاسی و مسئولیت‌های اجرائی مهندس بازرگان هیچگاه مانع از آن نمی‌شد که آثار متعدد علمی، دینی و سیاسی را چه به هنگام بازداشت و چه در بیرون از زندان تهیه و منتشر کند. معروفترین این آثار عبارتند از: مطهرات در اسلام، خدایپرستی و افکار روز، بعثت و ایدئولوژی، مسئله وحی، خودجوشی، راه طی شده، عشق و پرستش یا ترمودینامیک انسان، مرز میان دین و سیاست، دین و تمدن، سیر تحول قرآن، انقلاب ایران در دو حرکت، نهضت آزادی هند، بی‌نهایت کوچکها و ... ، تعداد این آثار به حدود یک صد جلد بالغ می‌شود که بیش از ۲۰ جلد آن از جمله بازگشت به قرآن (۷جلد)، بازیابی ارزشها (۴جلد)، انقلاب ایران در دو حرکت، گمراهان، آزادی در رسالت پیامبر، ناگفته‌های بعثت، بعثت و آزادی، و آخرت و خدا هدف بعثت انبیاء که غالباً شهرت داخلی و جهانی یافته‌اند، بعد از انقلاب نوشته شده است.

نکته مهم و جالب آن است که هر یک از این آثار و نوشته‌ها، بخشی از تاریخ فکری و مبارزات ملت ایران و روشنگری‌های ارزشمند مهندس بازرگان را منعکس می‌کند و غالباً پاسخ به سئوالات و مشکلات مبتلابه جامعه و بخصوص جوانان است.

بی‌گمان این آثار و نوشته‌ها نیز مانند مبارزات و اقدامات عملی مهندس بازرگان، از کیفیت بالای علمی و فکری برخوردار است و در فرهنگ دینی عصر حاضر و در حرکت نسل جوان روشنفکر نقش تعیین‌کننده‌ای را دارا می‌باشد.

هر چند که آن بزرگوار از فعالیت‌های علمی و فنی خود در معنای اخص باز نایستاد، گذران زندگی و ارتزاق او از طریق اجرای امور فنی و صنعتی بود که تا آخرین روزهای عمر هرگز از آنها روی برنگرداند. او تا آخرین لحظات حیات پر ثمر خود از پای ننشست و از فعالیت و حرکت و اندیشه و عمل باز نایستاد. شکی نیست که مهندس بازرگان در شمار بیدارگران جهان اسلام و احیاگران و نوآوران عصر حاضر بود و کمتر کسی می‌تواند جای خالی او را پر کند. اما ممت او نیز مانند حیاتش منشاء خیر و برکت و بیداری و اصلاح مسیر و طریق است. انعکاس خیر درگذشت این رادمرد بزرگ در سراسر جهان پیچید و توفانی از غم و اندوه برانگیخت و بسیاری از شخصیتها، گروه‌ها، خیرگزاری‌ها و نشریات با ناباوری از درگذشت او اظهار تأسف و تأثر کردند.

اولین خبر درگذشت مهندس بازرگان از صدا و سیمای جمهوری اسلامی (هر چند ابتدا با اکراه و همراه با تفسیری مختصر) پخش شد.

در این تفسیر چند دقیقه‌ای، صدا و سیما با اشاره به سابقه دانشگاهی و مبارزه ایشان در زمان طاغوت، عضویت در هیئت نظارت بر فروش نفت در دوران انقلاب، نخست‌وزیری دولت موقت و استعفا از آن، رحلت این شخصیت سیاسی- فرهنگی را به جامعه دانشگاهی و جوامع فرهنگی و سیاسی کشور و خانواده محترم ایشان تسلیت گفت و از خداوند برای ایشان مغفرت و علو درجات مسئلت نمود.

صدا و سیما به جز پخش خبرهای کوتاه درگذشت و بعد تشییع پیکر مهندس بازرگان، خبر دیگری منتشر نکرد و به کلی سکوت نمود. حتی از ذکر سوابق و شرح حال آن مرحوم و اعلام ختم اولین نخست‌وزیر انقلاب و شخصی که ۵۰ سال سنگر مبارزه و علم را رها نکرده بود خودداری کرد، اما درگذشت مهندس بازرگان و واکنش بی‌سابقه آن در تهران و شهرستانها، بازتاب وسیعی در رسانه‌های گروهی بین‌المللی داشت.

برخی از رادیوهای بین‌المللی گزارشهای مفصلی از تشییع پیکر مهندس بازرگان همراه با ذکر سوابق طولانی مبارزات آن زنده یاد علیه استبداد و نقش وی در جنبش احیاء دینی پخش کردند. از آنجا که نقل مطالب این خبرگزاریها باعث اطاله کلام خواهد شد، ذیلاً تنها به ذکر خلاصه‌ای از برخی اظهارنظرها اکتفا می‌کنیم و در فرصت مناسبی به خواست خداوند مجموعه‌ای از اظهارنظرهای شخصیت‌های داخلی و خارجی در باره شخصیت و سوابق مهندس بازرگان را جداگانه منتشر خواهیم کرد.

«من باور ندارم که در سالهای اخیر بدون هیچگونه مقدمه‌ای و بدون اینکه به اصلاح تبلیغات رسمی در کار باشد، هیچ وقت ندیده و نشنیده بودم که خبر درگذشت کسی چنین واکنش آرامی در بین مردم به وجود بیاورد. آنچه من دیدم در حقیقت یک نوع نظرخواهی بود... یک نوع ابراز محبت بود و یک نوع رأی‌گیری، چرا که هم احزاب داخل حاکمیت ایران و هم گروه‌های معروف به اپوزیسیون همه از مهندس بازرگان انتقاد داشتند، ولی امروز... مردم چنین نظری نداشتند، یعنی مردم رأی داده بودند به آن کسی که یک نوع پذیرش آزاد داشته، گرچه که این پذیرش را کمی دیر داشتند...»

«ایران با درگذشت مهندس بازرگان یکی از مدافعان بزرگ و صدیق آزادی و دموکراسی و حقوق بشر را از دست داد.»

«امروز هزاران نفر در مراسم تهران، در مراسم تشییع جنازه مهندس بازرگان نخست‌وزیر پیشین و رهبر مخالفین دولت جمهوری اسلامی ایران، شرکت کردند... او یکی از مخالفین سرسخت شاه سابق ایران بود بارها او را به سوءاستفاده از قدرت متهم ساخته بود...»

«در مراسم تشییع جنازه مهندس بازرگان زن و مرد گریه می‌کردند و آنها با سردادن شعارهایی، اندوه و ماتم خود را نشان دادند. همه می‌گفتند که آقای بازرگان مرد صادق و کاردانی بود که به آسانی نمی‌توان جای او را پر کرد... او شخصیتی بود که همواره بر علیه ظلم و برای آزادی مبارزه می‌کرد...»

«مهندس بازرگان هم مورد احترام مخالفان سیاسی دولت بود و هم مورد احترام بسیاری از شخصیت‌های دولتی، در واقع مخالفان سیاسی، او را یک مبارز خستگی‌ناپذیر در راه حقوق بشر و دموکراسی می‌دانستند. بسیاری می‌گفتند که اگر علاوه بر روزنامه‌ها، صدا و سیما هم خبر تشییع جنازه و مجلس ترحیم را اعلام می‌کرد، مردم بیشتری مطلع می‌شدند و عده بیشتری در این مراسم شرکت می‌کردند. بسیاری از چنین مراسمی خبر نداشتند و یا از ترس انتقام‌گیری در آن شرکت نکردند...»

«مردم قدرشناسی خودشان را از کسی اعلام کردند که در تمام سالهای رژیم گذشته مبارزه کرد و بعد از آن هم جز در دوره‌ای که خودش نخست‌وزیر بود... جزو منتقدین بود، اما در همه این مدت در داخل ایران ماند... به هر حال شأن مبارزه و شأن انتقاد را حفظ کرد»

و اما در میان روزنامه‌ها و نشریات داخلی نیز انعکاس خبر درگذشت و تشییع جنازه و ختم مرحوم مهندس بازرگان انعکاس گسترده و وسیعی بافت و تفاسیر ارزشمند و با اهمیتی در برخی از آنها منتشر شد. به علاوه پیامهای تسلیت پرمحتوایی از سوی برخی شخصیتها، گروهها و سازمانها در روزنامه‌ها

ملاحظه شد که در خود توجه بود، آگهی مجلس ختم مهندس بازرگان در حسینیه ارشاد را بیش از ۷۶۱ نفر امضاء کرده بودند که بی سابقه بود و در مجموع دامنه فرهنگی - سیاسی قوی داشت.

در روزنامه‌ها و مجلات بین‌المللی نظیر تایمز، گاردین، لوموند و ... نیز خبر درگذشت و شرح فعالیت‌های سیاسی آن مرحوم به صورت وسیعی پخش شد.

باید یادآور شویم که در انتقال پیکر به تهران و تشییع آن و نیز برگزاری مجالس ختم نه تنها از سوی دولت و مسئولان ممانعتی به عمل نیامد بلکه بعضی از مقامات و مسئولان به طور مستقیم و غیرمستقیم ولی عمدتاً به صورت محدود و حساب شده از شخصیت مهندس بازرگان تجلیل کردند.

تلگرام تسلیت مقام رهبری به آقای دکتر سبحانی، تلگرام ریاست جمهوری به آقای مهندس عبدالعلی بازرگان، پیام‌های تسلیت آیت‌الله سیدمحمد شیرازی، آیت‌الله حائری و آیت‌الله منتظری و حضور تعدادی از روحانیون در مراسم ختم در قم و تهران نیز جلوه‌ای دیگر از بزرگداشت شخصیت مهندس بازرگان بود.

اما آنچه در روزنامه‌های چند هفته اخیر تحسین برمی‌انگیخت، آگهی‌های ختم صمیمانه و با ارزشی بود که از سوی مردم شرافتمند و قدرشناس در شهرستان‌های مختلف منتشر شد و نیز مراسم جالبی بود که به یاد مهندس بازرگان برپا شد. از جمله می‌توان از برگزاری مجالس ختم در قزوین، مشهد، اصفهان، تبریز، اهواز، زنجان، شیراز و ... نام برد. متن غالب این آگهی‌ها مطالب ارزنده‌ای است که در تجلیل از مقام و جایگاه سیاسی - اجتماعی مهندس بازرگان تهیه و منتشر شده است. احساسات صمیمانه مردم برای ما بسیار ارزشمند و موجب سپاسگزاری است. به ویژه آنکه مراسم ختم به طور خودجوش و تنها با مشارکت فعال شهروندان عزیز برپا شده و برخی از اعضای نهضت آزادی و خانواده محترم بازرگان نیز در آنها شرکت داشته و سخنرانی کرده اند.

به قرار اطلاع در برخی از کشورهای خارجی نیز مجالس تجلیل و یادبود از سوی ایرانیان علاقمند و حق شناس برپا شده است و همچنین از سوی برخی شخصیت‌ها و سازمان‌های سیاسی کشورهای مختلف پیام‌های تسلیت مخابره شده است که به عنوان مثال می‌توان از پیام‌های جبهه نجات اسلامی الجزایر، جماعت اخوان المسلمین مصر، حزب رفاه ترکیه، کنگره عربی و اسلامی سودان و جنبش اسلامی تونس نام برد. متن اصلی و ترجمه تعدادی از پیام‌های مخابره شده به دبیرکل جدید نهضت آزادی همراه با اطلاعیه مورخ ۷۳/۱۱/۲۰ برای چند نشریه داخلی ارسال شده تا آن را برای اطلاع عموم منتشر کنند.

و بالاخره جای یادآوری است که بیش از چهل تن از سفرا یا اعضای برجسته سفارتخانه‌های خارجی در جمهوری اسلامی ایران در حسینیه ارشاد حضور یافتند و دفتر یادبود مرحوم مهندس بازرگان را امضاء کردند. همچنین در چندین سفارتخانه جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور و دفتر نمایندگی ایران در سازمان ملل متحد نمایندگان سیاسی کشورها و شخصیت‌های بین‌المللی دفاتر یادبود را امضا نمودند.

ما ضمن سر فرود آوردن در برابر محبت و قدرشناسی همه همفکران، یاران، علاقمندان و شخصیت‌هایی که با شرکت در مراسم تشییع و خاکسپاری پیکر پاک مهندس بازرگان، برپا کردن یا حضور در مجالس ترحیم و تذکر، ارسال یا درج پیام تسلیت و به هر نحو دیگری نسبت به آن شادروان ادای احترام نموده و باعث تسکین آلام خاندان آن بزرگوار و اعضای نهضت آزادی ایران شده‌اند، با ذکر جملاتی از پیام مورخ ۵۶/۰۴/۰۶ ایشان به مرحوم استاد محمدتقی شریعتی در سوگ دکتر شریعتی، بر ادامه راه مهندس بازرگان

و وفاداری به روش، منش و بینش آن رادمرد تأکید کرده و همگان را نیز به پیمودن چنین راهی فرا می‌خوانیم:

«... از خداوند حکیم، صبر و پاداش بزرگ برای پدری که غیر از علی، فرزندان ارزنده دیگر تربیت و تحویل جامعه کرده است مسئلت می‌نمایم و از نسل جوان پرشور می‌خواهم جنازه و خاطره‌اش را به جای ناله و یأس، با صبر و امید و عزم به دوش کشند و افکار و آثارش را مشایعت نمایند.»

نهضت آزادی ایران

۱۳۷۳/۱۲/۱۳